UN ASPECT AL INFLUENȚEI ELENISTICE ÎN LUMEA GETO-DACICĂ

CONSTANTIN ICONOMU

Atît săpăturile arheologice, efectuate începînd din a doua jumătate a secolului trecut și pînă în prezent, cît și descoperirile ocazionale au permis stabilirea relativ satisfăcătoare a conținutului raporturilor dintre populația autohtonă daco-getică și greci, fie că aceștia din urmă au ajuns în colțuri foarte îndepărtate cu produsele lor, fie că s-au așezat statornic, întemeind cetăți înfloritoare pe coastele de apus și de nord ale Mării Negre. S-a putut observa că, încă din secolul al VI-lea î.e.n., mărfurile grecești de lux, amforele cu vin sau ulei, vasele cu firnis negru sau din pastă cenușie, podoabele, armele, au pătruns nu numai în zonele apropiate de coloniile pontice dar chiar și în adîncime, un rol important revenind marilor artere fluviale — Dunărea, Siretul Prutul.

Acest fertil dialog comercial a fost posibil și pentru faptul că autohtonii daco-geți se aflau într-un proces înaintat de diferențiere socială și economică, aristocrația tribală autohtonă fiind interesată și capabilă în a exporta grîne, vite, piei, sare, ceară, pește sărat, metal prețios, sclavi etc.[1] și a importa produse de lux. Accesul pînă departe, în interiorul pămîntului getic, era garantat probabil de puternicii conducători ai uniunilor tribale daco-getice ale căror centre fortificate încep să fie astăzi tot mai bine cunoscute în urma săpăturilor arheologice.

Problemei relațiilor dintre populația autohtonă daco-getică și greci i-au fost consacrate întinse studii, începînd de la V. Pârvan și pînă la cercetările de astăzi, toate limitîndu-se în principal la aspectele comerciale la care ne-am referit mai sus[2].

În cele ce urmează, ne propunem să arătăm că grecii, posesori ai unei civilizații superioare, au transmis daco-geților și unele elemente de tehnică a construcției și ornamentării, preluate de către autohtoni într-o formă rudimentară, în special la unele dintre monumentele lor de cult.

*
* *

În anul 1966 supravegherea unor întinse lucrări de canalizare din orașul Mangalia ne-a dat posibilitatea descoperirii unor interesante monumente, care au făcut deja obiectul unui raport de săpături publicat de către noi în revista „Pontice", I, 1968[3].

Unul dintre acestea merită, datorită importanței și semnificației sale o analiză mai stăruitoare.

---

[1] Cf. Polybios, *Istorii, IV*, 38, 4—5. Trad. V. C. Popescu, Ed. Științifică, 1966, p. 332; *Izvoare privind istoria României (Fontes)* I, EA, Buc., 1964, p. 161; Florența Preda, *Geto-dacii în izvoarele antice*. Culegere de texte, Buc., 1978, p. 113.

[2] Pentru relațiile economice cu grecii vezi sinteza cu bibliografia completă la I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974.

[3] C. Iconomu, *Cercetări arheologice la Mangalia și Neptun, Pontice*, 1968, I, Muzeul de arheologie Constanța, p. 235—268.

E vorba de descoperirea, făcută cu prilejul săpăturilor edilitare amintite, a unui mozaic pavimentar pe strada Oltuz, în fața Poștei noi a orașului Mangalia. Condițiile în care se făceau lucrările, ce evident nu puteau răspunde exigențelor impuse de cercetarea arheologică, ca și faptul că întreg contextul învecinat fusese deja distrus de săpăturile mai vechi, făceau, la prima vedere, din acest nou obiectiv o descoperire insignifiantă. Chiar în aceste condiții, deloc favorabile, s-au putut efectua două mici casete, s-au curățat cîteva profile și, în sfîrșit, după demontarea pavimentului de mozaic s-a putut trece la cercetarea infrastructurii acestuia[4].

Pe scurt iată care sînt principalele rezultate:

La adîncimea de 0,85 m săpăturile edilitare au dus la descoperirea mai întîi a pavimentului de mozaic propriu-zis. Întrucît a fost posibilă și trasarea a două mici casete, s-a putut stabili că peste suprafața mozaicului se găsea un strat de cultură de 0,50 m conținînd fragmente ceramice ce aparțineau unor amfore grecești și romane timpurii. De asemenea, atît pe suprafața de mozaic cît și în stratul de cultură s-au observat urme întinse de arsură — cărbuni și pămînt roșu ars — ceea ce denotă că locuința din care făcea parte această pardoseală de mozaic a fost distrusă în urma unui puternic incendiu.

Partea păstrată de mozaic era compusă dintr-un panou de formă dreptunghiulară, aproape pătrat, cu laturile de 3,08 și 2,70 m, totalizînd suprafața de aproximativ 8,5 m² (fig. 1 — 2).

Pavimentul de mozaic era realizat din pietrecele de calcar alb, marmură albă de dimensiuni mai mari, șist verde, cărămidă roșie și piatră albă de rîu, de forme foarte neregulate. Ornamentația sa era destul de simplă dar nu lipsită de rafinament. În cîmpul de pietricele de marmură și de calcar alb au fost înscrise trei chenare dreptunghiulare de cărămidă roșie. Între primul și al doilea chenar, numerotate din exterior, se află ca ornament motivul de valuri cunoscut și sub numele de „undă etruscă" sau „cîine alergînd"[5], obținut din pietricele de șist verde. Părțile curbate ale ornamentului de valuri au fost separate de prietricelele cîmpului prin benzi de plumb late de 8 mm, mascate cu grijă și care trebuiesc considerate drept un artificiu tehnic menit să ușureze așezarea tesserelor (fig. 3).

O rozetă, parțial distrusă, amplasată într-un mic cîmp de cărămidă roșie, conturată și aceasta cu benzi de plumb, constituia emblema mozaicului. Cinci petale ornamentale din cele 10 sau 12 din cîte vor fi fost inițial, prezintă variate motive decorative. Două dintre acestea au fost împărțite în lungime, o jumătate fiind realizată din pietricele de cărămidă roșie iar cealaltă din pietricele albe; alta este întretăiată în curmeziș de trei benzi subțiri de culoare roșie iar a patra, de culoare albă și roșie, este împărțită în trei sectoare în sensul lățimii dintre care cel din mijloc este roșu. Dintr-o cincea petală a rozetei, s-a păstrat o mare parte astfel încît ne putem da seama de ornamentația acesteia care era alcătuită dintr-o umplutură de cărămidă roșie mărginită cu bucăți de piatră albă (fig. 4). Toate pietricelele folosite sînt de formă neregulată, au dimensiuni mai mici, și sînt puse în operă cu îngrijire dovedind că emblema a fost lucrată cu atenție specială. Înspre extremitățile pavimentului s-a constatat practica folosirii pietrelor de rîu rotunde, implantate în patul de mortar în mod expeditiv, procedeu de tratare specific pentru porțiunile marginale, dinspre pereți, ale suprafețelor de mozaic. Întrucît în cursul săpăturii a apărut și o baghetă de marmură profilată, este posibil ca înspre perete, la margine, pavimenul să fi fost înconjurat de un frumos chenar de marmură albă[6]. Deoarece a fost necesară demontarea suprafeței de mozaic și transportarea acesteia la muzeu, s-a putut cerceta în amănunt și infrastructura constructivă a pavimentului. Cu acest prilej, s-a observat că modul de realizare coincide întru totul cu descrierea pe care o face Vitruvius[7] în privința felului în care trebuie executat un pavaj de mozaic, dovadă că arhitectura romană era tributară și sub acest aspect practicilor și tehnicilor de construcție greco-elenistice[8].

Astfel, peste un nivel mai vechi de dărîmătură, constructorul din vechime de la Callatis a așternut un strat de mortar de egalizare, de 7—8 cm (fig. 5). Deasupra acestuia au fost așezate

---

[4] Idem, p. 242—250.

[5] Cf. P. Gauckler, *musivum opus*, *DA*, III, 2, p. 2099, 2104; V. V. Lorenz, *Mosaik*, RE, XVI, 1, col. 328—343; vezi și I. Berciu, *Mozaicurile romane din Apulum. Contribuții la studiul mozaicurilor din Dacia*, în *Studii și comunicări*, (Apulum), IIII, 1961, EA, p. 151—188.

[6] C. Iconomu, *op. cit.*, p. 244.

[7] Vitruvius, *De architectura*, VII; cf. și Vitruviu, *Despre arhitectură*, EA, 1964, p. 309—310, p. 326.

[8] Deși la Vitruvius nu se recomandă benzile de plumb drept cofraj pentru obținerea motivelor ormanentale mai complicate această tehnică se întîlnește și în epoca romană, la Pompei. Cf. M. Petsas, *Mosaics from Pella*, în *„La mosaïque greco-romaine"*, Paris, 1963, Colloques internationaux du Centre national de la recherche scientifique, p. 54.

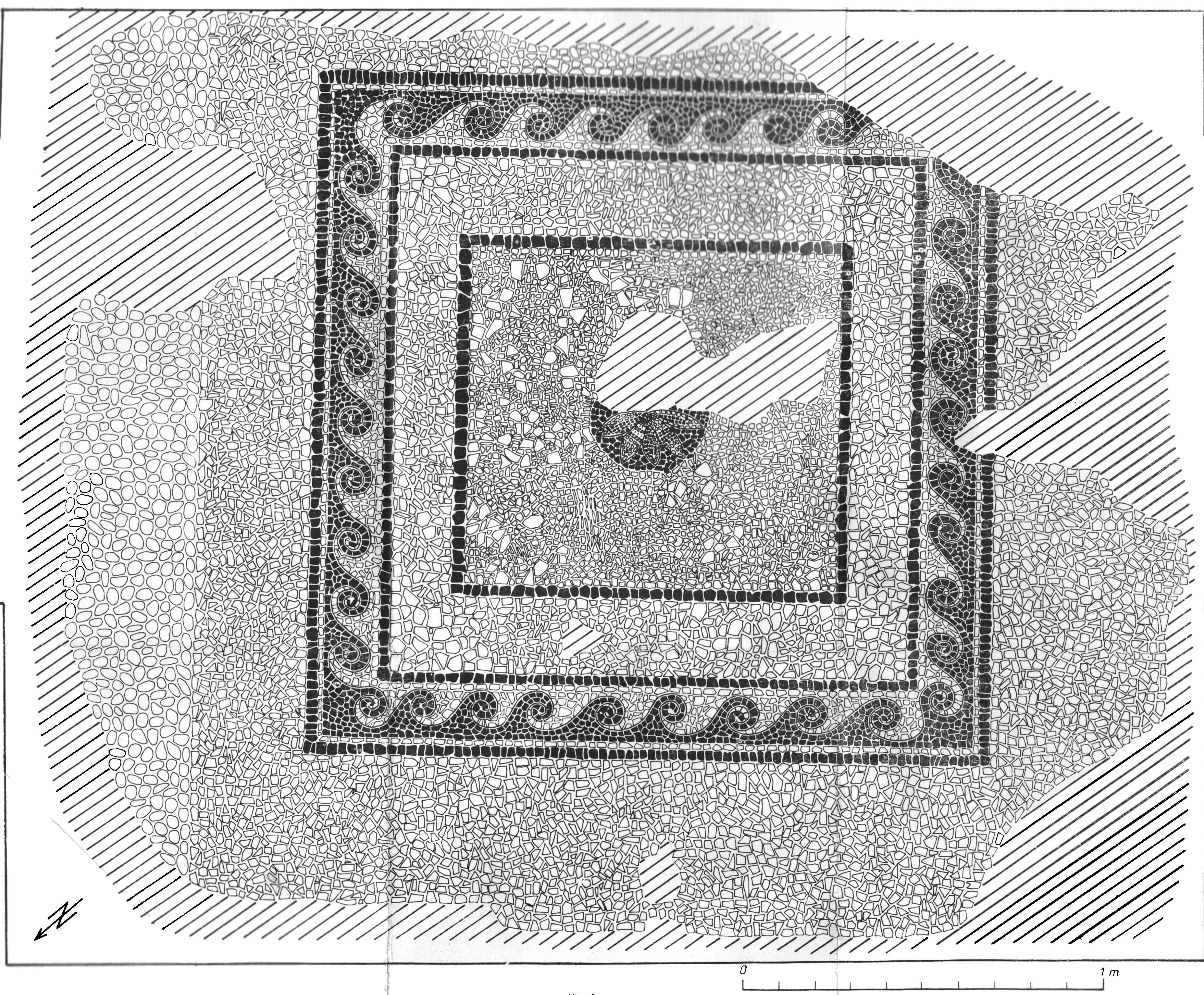

Fig. 1

Fig. 2

DETALIU CU TEHNICA MONTĂRII MOZAICULUI DELA MANGALIA

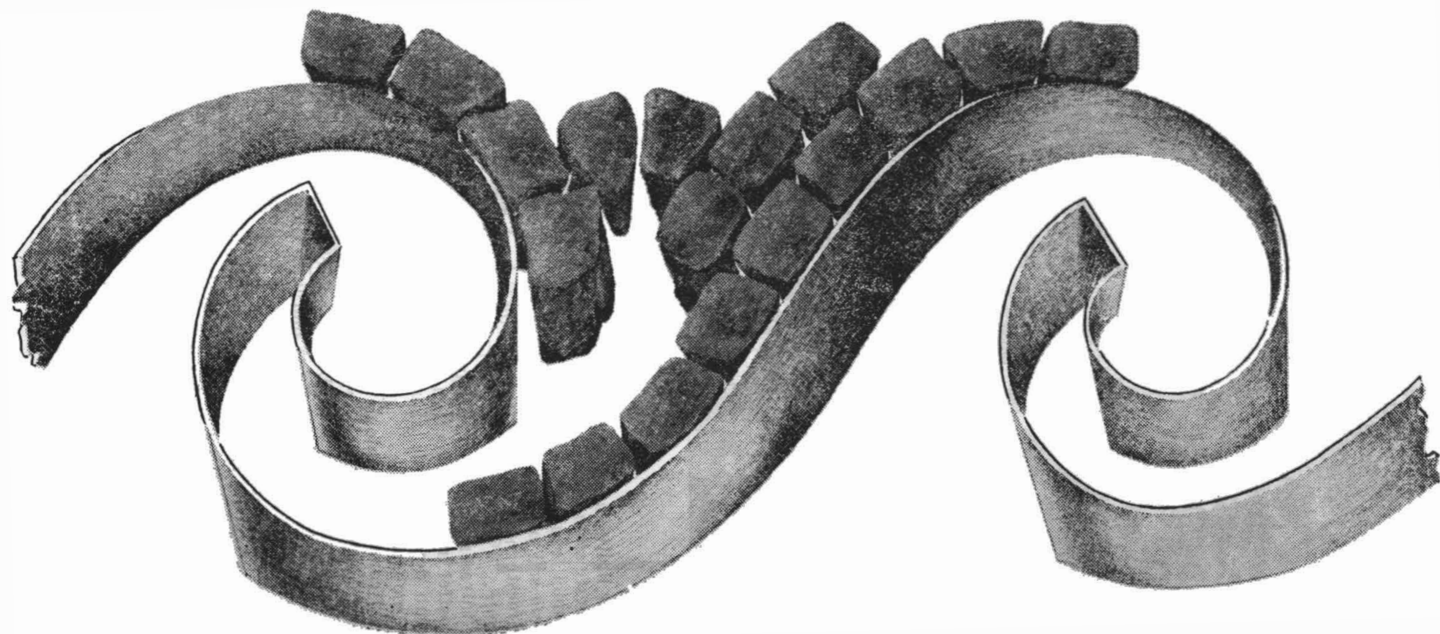

Fig. 3

Fig. 4

blochete de calcar lipite cu lut și îngrijit îmbinate, ce formează un strat gros de 0,30 m pe care Vitruvius îl numește *statumen*. Peste acesta s-a turnat un alt strat de mortar de 6 cm amestecat cu pietricele și mici fragmente de cioburi numit de arhitectul roman *rudus*, și de constructorii italieni *coccio-pesto* sau *pozzolană*. În sfîrșit un ultim nivel de mortar fin, gros de 1 cm, pe care Vitruvius îl numește *nucleus* constituia patul în care s-au înfipt pietricelele de mozaic cît și benzile de plumb[9].

Această infrastructură de aproape jumătate de metru a asigurat deosebita soliditate a construcției, astfel încît mozaicul nu a suferit nici o deformare chiar în condițiile în care s-a aflat îngropat sub depunerile de pămînt, în mijlocul actualei străzi, puternic afectată de circulația rutieră modernă.

Din același complex arheologic făcea parte și un puț (*puteus*, *frear*[10]) găsit la 1,20 m sud distanță de suprafața de mozaic, un jgheab și un recipient mare de piatră de formă prizmatică. Gura puțului, fără ghizd, se găsea la 0,90 m adîncime, aceasta situîndu-se aproximativ la nivelul pardoselii de mozaic și totodată lîngă marginea unui zid din blocuri de calcar lipite cu lut. Puțul a fost construit din lespezi mari de piatră, ovale la exterior și drepte în partea dinspre interior, astfel încît constructorul a obținut o fîntînă cu interiorul neted, de formă dreptunghiulară în plan (0,80/0,70 m) (fig. 6—7). Golindu-se puțul adînc de 12 m s-au descoperit diferite fragmente ceramice, pietre, oase și alte obiecte. Din partea cea mai adîncă au fost scoase fragmente ceramice cu firnis negru, iar de la suprafață cioburi și vase întregi de epocă romană, dintr-o perioadă în care întreaga construcție, inclusiv fîntîna, fuseseră dezafectate.

[9] Vezi nota 7. Cf. și I. Berciu, *op. cit.*, p. 179; *DA*, III, 2, p. 2104.

[10] *DA*, art. *puteus*, p. 779—780. Puțuri elenistice asemănătoare au fost descoperite și la Histria. Cf. *Histria* I, EA, 1954, p. 189, 245, unde a apărut o fîntînă elenistică, pătrată în șanțul Z_2A.

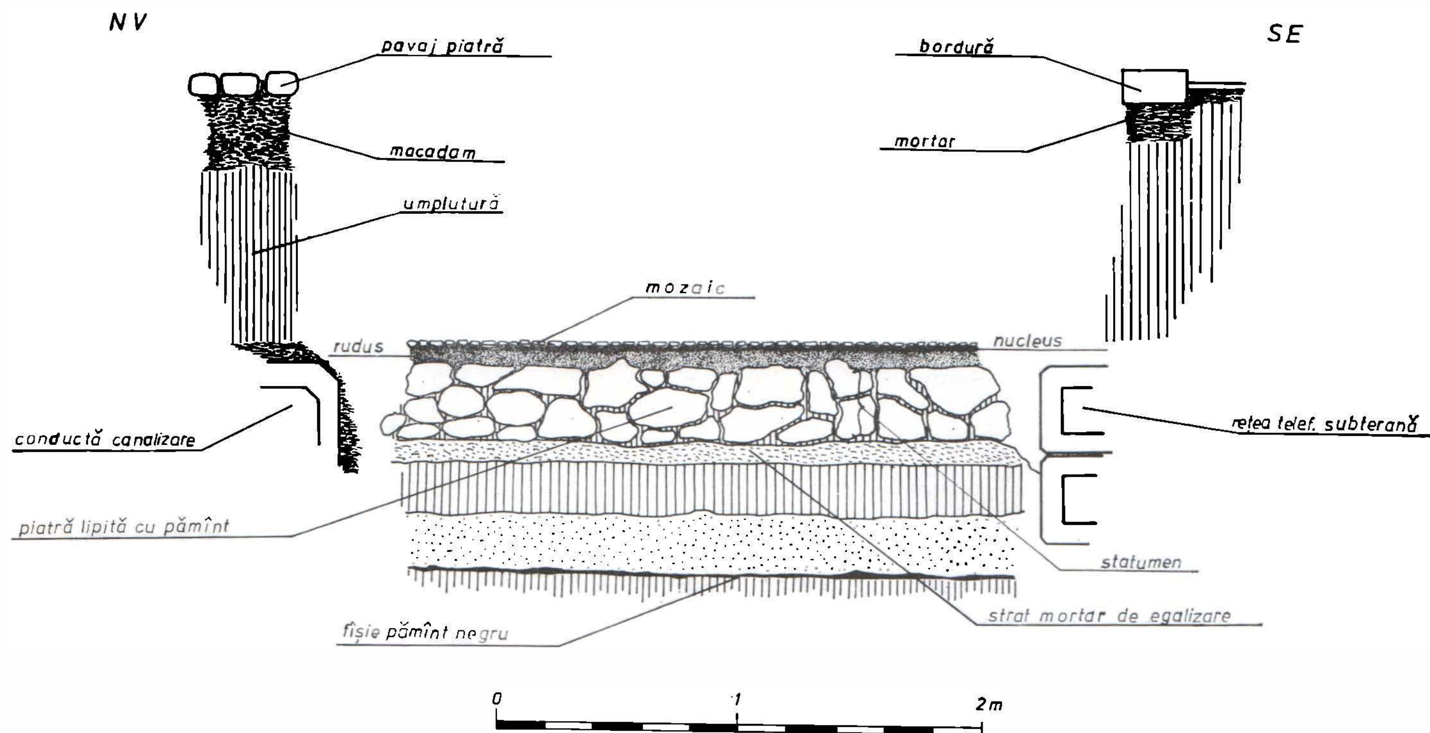

NV
SE
pavaj piatră
bordură
macadam
mortar
umplutură
mozaic
rudus
nucleus
conductă canalizare
rețea telef. subterană
piatră lipită cu pămînt
statumen
fîșie pămînt negru
strat mortar de egalizare
0
1
2m

Fig. 5

Fig. 6

Aceste puține elemente păstrate dintr-o veche construcție antică, deși descoperite intr-o stare cu totul fragmentară, ne indeaptă totuși prin particularitățile lor, către monumentele din lumea greco-elenistică cu ajutorul cărora vom incerca să datăm pavimentul de mozaic din locuința descoperită la Callatis.

*

* *

Cele mai vechi mozaicuri cunoscute din Grecia și Macedonia sint acelea de la Olynthos, oraș din nordul Greciei, intemeiat in anul 432 i.e.n. și distrus de Filip al II-lea in anul 348 i.e.n. (fig. 8).

În acest Pompei al Greciei, săpăturile lui D. M. Robinson au pus in evidență mai multe mozaicuri pavimentare cu două culori: negru pentru fond și alb pentru motive. Se foloseau pentru detalii și culorile roșu, galben și verde. Din cele 20 de mozaicuri păstrate, multe au compoziții cu figuri mitologice dar există și motive geometrice, dintre care nu lipsesc chenarele de cercuri și pătrate concentrice cu valuri[11].

Mozaicurilor de la Olynth li se alătură apoi cele contemporane de la Atena[12] și Olimpia[13] datate între a doua jumătate a secolului al V-lea i.e.n. — prima jumătate a secolului al IV-lea i.e.n. și cele mai tirzii din secolele III — II i.e.n. descoperite la Priene[14] și Pergam[15].

---

[11] D. M. Robinson, *Excavations at Olynthus*, part. V, *Mosaics*, Baltimore, 1933, passim ; Man. Andronicos, *Ancient Greek Painting and Mosaics in Macedonia*, *Balkan Studies*, 5, 2, 1964, p. 288—290, pl. I/1 ; Ph. Petsas, *Pella. Alexander the Great's Capital*, Thessaloniki, 1978, p. 27—28 ; G. D. Belov, *Elinističeski mozaik*, *Materialy po archeologij jugozapadnogo Kryma* (*Chersones, Mangop*), *MIA*, 34, 1953, p. 287—289.

[12] W. Dörpfeld, *Die Ausgrabungen am Westabhange der Akropolis Athenische Mitteilungen*, XIX, 1894, p. 507 ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 289.

[13] E. Curtius și E. Ader, *Die Baudenkmäler von Olimpia*, II, 1892, p. 180—183 și Atlas, pl. CV ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 290.

[14] Th. Wiegand și H. Schrader, *Priene*, Berlin, 1904, p. 303 ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 290.

[15] *Altertümer von Pergamon*, V, 1, *Die Paläste der Hochburg*, 1930, pl. 16 ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 290.

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Toate aceste mozaicuri prezintă ca element comun cu cel de la Callatis numai motivul decorativ de undă etruscă și chenarele pătrate concentrice cu laturile paralele.

Mai mult decît atît la mozaicurile recent descoperite la Pella, capitala regatului macedonean, se găsesc atît benzile de plumb utilizate pentru obținerea rapidă și lesnicioasă a ornamentelor cît și motivul de valuri și chenare pătrate întîlnite la pavimentul de la Callatis. La Pella însă, pardoselile mozaicate sînt mult mai variate și mai bogate (fig. 9). Se întîlnesc, în afară de motivele cu decor geometric și reprezentări figurate, cum ar fi Dionysos cu pantera, vînătoarea de lei, doi centauri, grifoni atacînd un cerb, Elena și Theseu, amazonomahia etc. Toate aceste mozaicuri sînt atribuite sfîrșitului secolului al IV-lea și începutului secolului al III-lea î.e.n.[16].

Dar cele mai apropiate analogii, cu ajutorul cărora putem data de fapt și monumentul callatian, se găsesc la Delos (fig. 10) unde o misiune arheologică franceză a cercetat, prin săpături sistematice în localitatea Skardhana, mai multe locuințe elenistice. Dintre acestea se distinge o casă cu peristil supranumită „casa comedienilor" și locuința nr. IV, ambele avînd mozaicuri pavimentare dintre care două sînt aproape identice cu cel de la Callatis. Aici se observă aceeași formă dreptunghiulară, aproape pătrată, a suprafeței de mozaic, aceleași chenare pătrate duble și triple și același motiv ornamental de undă etruscă introdus între primul și al doilea chenar de la margine. De asemenea, nu lipsesc nici benzile de plumb care conturează motivele ornamentale[17].

Descoperitorii locuințelor de la Delos au încadrat acest tip de paviment de mozaic în perioada cuprinsă între ultimul sfert al secolului al II-lea î.e.n. și începutul secolului I î.e.n. cînd sînt distruse, dar datarea lor de bază este plasată în jurul anului 100 î.e.n.[18].

Mozaicurile elenistice, așa numite de tip delian, cu chenare multiple și emblemă simplă, geometrică, nu constituie o noutate în lumea greacă, aceastea fiind atestate și la Eretria[19], într-o perioadă mai veche, în jurul anului 200 î.e.n. după arheologii care au făcut săpături acolo, ceea ce înseamnă că mozaicurile cu chenare pătrate, motiv de valuri și benzi de plumb nu sînt creația exclusivă a Delosului (fig. 11).

Din lumea elenică, tehnica de realizare a mozaicurilor a fost difuzată și în bazinul Mării Negre, în colonii, unde este atestată prin descoperirile de la Olbia[20], Chersones[21], Panticapaeum[22] și Fanagoria[23].

---

[16] Ph. Petsas, *Mosaics from Pella*, in *„La mosaïque greco-romaine*. Colloques internationaux du Centre national de la recherche scientifique, Paris, 1963, p. 41—56 ; idem, *Pella. Alexander the Great's Capital*, Thessaloniki, 1978, p. 83—114 ; Man. Andronicos, *op. cit.*, p. 293—296, pl. VI, 6 a, b, c ; pl. VII/8 ; cf. și H. I. Makaronas, *Archaiologikon deltion*, t. 17 (1961/62), II, Atena, 1963, p. 212—213, fig. 244.

[17] M. Bulard, *Peintures murales et mosaïques de Delos. Monuments et memoires Eugene Piot*, t. IV, Paris, 1908, pl. X—XV ; idem, *BCH*, VIII, 1884, p. 478, pl. XXI ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 291 ; G. Daux, *Chronique des fouilles et découvertes archèologiques en Grece en 1961*, p. 963—964, fig. 12 ; idem, *Chronique des fouilles et découvertes archèologiques en Grece en 1963*, *BCH*, 1964, II, p. 896 și urm. ; *Archaiologikon deltion, t.* 18 (1963), II, 2, Atena, 1965, p. 297, fig. 343 și t. 21 (1966), II, 2, Atena, 1968, p. 397—398, fig. 418 a ; Ph. Bruneau și Claude Vatin, *Une nouvelle mosaïque a Delos*, *BCH*, 1964, I, p. 262 ; idem, *Exploration archeologiques de Delos faites par l'Ecole Française d'Athenes*, fasc. XXVII, 1970, pl. 19—20, p. 142—143 mozaicurile Q și R, pl. 6.

[18] Ph. Brunneau, *Histoire de l'ilot de la maison de comédiens, Exploration archeologiques de Delos faites par l'Ecole Française d'Athenes*, fasc. XXVII, 1970, p. 425—426.

[19] B. Petrakos, *Archaiologikon deltion*, t. 17 (1961/62), II, Atena, 1963, p. 152, fig. 166 a și b ; P. G. Themelis, *Athens Annals of Archaeology*, partea 1, Atena, 1970, p. 35—37, fig. 1 ; idem, *Archaiologikon deltion, t.* 25 (1970), II, 1, Atena, 1972, p. 250—253, pl. 217 beta și gama.

[20] G. D. Belov, *op. cit.*, p. 281—282 ; 290 ; cf. și *IAK*, 13, p. 51, fig. 26—27 ; p. 39—48, fig. 22—25.

[21] G. D. Belov, *op. cit.*, p. 279—291 ; A. Vostchinina, *Mosaique greco-romaines trouvees en Union Sovietique*, in *„La mosaïque greco-romaine"*. Colloques internationaux du Centre national de la recherche scientifique, Paris, 1963, p. 317.

[22] M. I. Rostovțev, *Antičnaja decorativnaja jivopis'na juge Rosii*, 1914, p. 122 ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 291.

[23] V. D. Blavațki, *Otčet o raskopkach Fanagorij v 1936—1937 gg., GIM*, XVI, 1941, p. 22, fig. 10—12 ; G. D. Belov, *op. cit.*, p. 290.

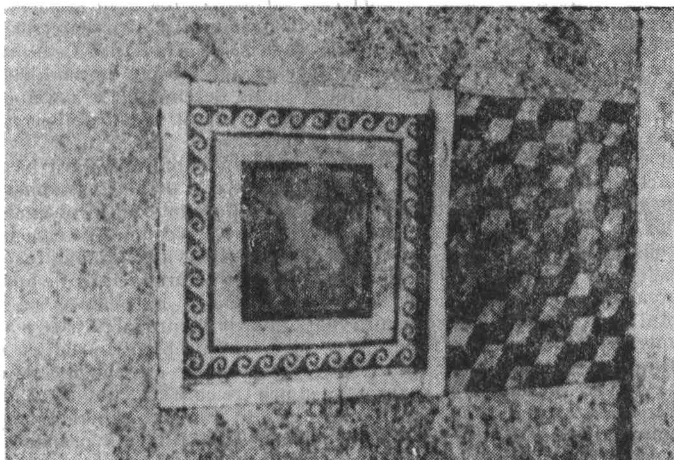

Fig. 10

Fig. 11

Astfel, la Olbia au fost cercetate arheologic mai multe mozaicuri pavimentare, dintre care unul, plantat în curtea interioară a unei case elenistice, datat în secolele III—II î.e.n., mai probabil în secolul al II-lea î.e.n., avea ca motiv ornamental și unda etruscă.

Un alt mozaic, descoperit la Chersones, datat în secolul al II-lea î.e.n., reprezintă două femei făcînd baie și un louterion. Singurele elemente care îl apropie de mozaicul de la Callatis sînt doar lamele subțiri de plumb care conturează liniile desenului. De notat că încăperea în care se găsea pavimentul de mozaic servea drept baie. Adosat unuia din pereți, se găsea un puț pentru evacuarea apei uzate[24].

Analogiile cu mozaicurile greco-elenistice din Grecia și bazinul Mării Negre permit datarea relativ exactă a pavimentului de la Callatis. Întrucît cele mai strînse analogii se găsesc la Delos, propunem încadrarea mozaicului și a locuinței de la Callatis în jurul anului 100 cînd au fost executate iar ca dată de sfîrșit a construcției mijlocul secolului I î.e.n. Într-adevăr, nu numai locuința dar și zona învecinată, așa cum am putut observa în strat, au fost puternic afectate de un incendiu care a distrus aceste monumente aflate în afara incintei de apărare din epoca elenistică. Datarea distrugerii cartierului extramuran, inclusiv a locuinței cu mozaic, se întemeiază pe faptul că în secolul I î.e.n. singura mare invazie de proporții care a avut consecințe considerabile pentru cetățile vest-pontice a fost aceea a lui Burebistea, prilej cu care regele get aduce sub ascultarea sa, chiar cu mijloace extreme, unele dintre orașele grecești de pe litoralul vestic al Mării Negre care au refuzat să i se supună și printre care s-a numărat și orașul Callatis.

Dacă datarea mozaicului de la Mangalia poate fi, în mare, considerată drept o chestiune rezolvată, în schimb, nu s-a reușit, datorită condițiilor cu totul nefavorabile de săpătură și conservare a monumentului să se stabilească planul casei și locul în care se găsea amplasat pavimentul.

În general pardoselile de mozaic se găsesc dispuse în curțile interioare, ca la Olbia[25] și Delos[26]. Acestea apar și în camera principală — *andron* — ca la Olynth[27], și în camera de baie, ca la Chersones[28], dar întovărășite de un puț care servea fie pentru procurarea apei curate, fie pentru scurgerea apei reziduale.

Din acest punct de vedere, observăm asemănarea frapantă dintre locuințele și mozaicurile de la Callatis și Olbia, ambele avînd, în directa lor vecinătate sau în interiorul casei, cîte un puț sau fîntînă, situație care ne determină să considerăm că mozaicul callatian putea constitui pavajul unei camere de baie. Este o ipoteză mai ales că la Delos, unde se găsesc cele mai multe analogii pentru descoperirea de la Callatis, astfel de mozaicuri împodobeau curțile interioare și încăperile locuințelor de acolo, fîntîna nefiind numaidecît o dovadă pentru a stabili destinația de cameră de baie, pentru o astfel de încăpere.

Prezența acestui mozaic pavimentar la Callatis, cel mai vechi monument de acest fel de pe teritoriul României este cît se poate de firească, de vreme ce această tehnică de construcție a fost larg răspîndită în bazinul Mării Negre, după cum au dovedit-o descoperirile de la Olbia, Chersones, Panticapaeum, Fanagoria etc. Numai hazardul și distrugerile din diferite epoci au făcut ca numărul acestor descoperiri să nu fie mai mare, dar este probabil ca în coloniile pontice, în casele celor înstăriți, să fie existat numeroase și frumoase pardoseli împodobite cu mozaicuri. Este posibil ca, în afară de Callatis, astfel de monumente să fi existat și la Histria și Tomis, însă pînă acum astfel de construcții nu au fost atestate. Cu toate acestea, numărul lor trebuie să fi fost mai mare, de vreme ce modelul acestor construcții luxoase se regăsește, așa după cum vom vedea mai jos, și în lumea daco-getică.

Astfel, la Popești—Novaci, în Cîmpia Munteniei, săpăturile arheologice întreprinse de un colectiv avîndu-l în frunte pe profesorul Radu Vulpe, a pus în evidență, într-o așezare fortificată geto-dacică de tip *dava*, o construcție cu totul deosebită — un mare palat de care ținea și o încăpere cu caracter sacru. Aceasta din urmă era de formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 17/7,50 m. avînd latura de NNV curbată ca o absidă și în interior un perete ce o despărțea în două încăperi inegale care aseamănă monumentul de la Popești cu templul clasic împărțit în cella și naos. În interiorul camerei cu absidă se găseau două construcții considerate de autorul săpăturilor de la Popești drept vetre de cult, ridicate cu 10—30 cm deasupra pavimentului și acoperite cu o crustă de lut fățuită (fig. 12). Una dintre acestea avea incizat un motiv ornamental complicat format din următoarele elemente: la margini, se găsea un chenar alcătuit din trei

[24] G. D. Belov, *op. cit.*, p. 280 și fig. 2.
[25] Idem, p. 290; L. M. Slavin, *op. cit.*, p. 24—25.
[26] Cf. nota 17.
[27] G. D. Belov, *op. cit.*, p. 289.
[28] Idem, p. 279.

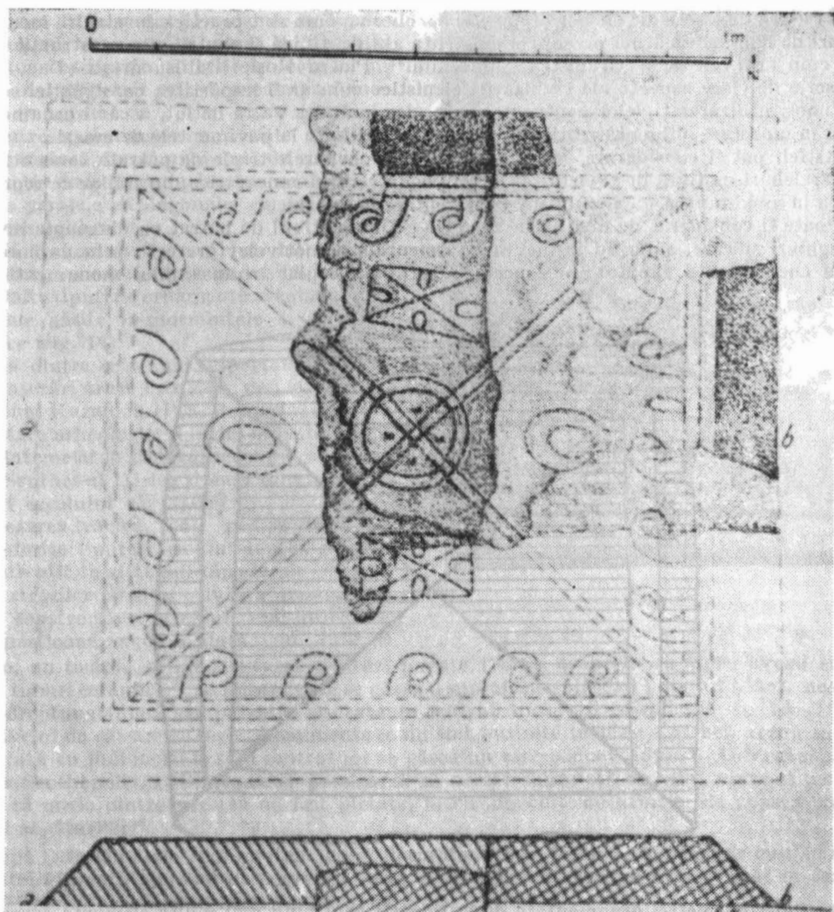

Fig. 12

pătrate concentrice cu laturile paralele și un motiv de valuri; centrul era decorat cu două cercuri concentrice, iar cele patru sectoare triunghiulare, obținute prin împărțirea pătratelor prin diagonale duble se aflau elipse duble și dreptunghiuri la rîndul lor ornamentate cu diagonale și cercuri[29].

De asemenea, în zona palatului au fost descoperite numeroase țigle întregi și fragmentare de influență elenistică, așezarea de la Popești fiind singurul centru daco-getic unde se întrebuințau astfel de materiale pentru acoperișul construcțiilor[30].

[29] R. Vulpe, *SCIV*, 1—2, VI, 1955, p. 245; Idem, *Șantierul arheologic Popești*, *Materiale* III, 1957, p. 234 și fig. 18/2, p. 238; idem, *Materiale* VI, 1959, p. 308—309 și fig. 7, p. 313; idem, *Istoria României*, I, 1960, EA, p. 246; idem, *Așezări getice din Muntenia* ed. Meridiane, Buc., 1966, p. 32—33; Mioara Turcu, *Tipurile de așezări și locuințe Latene din Cîmpia Munteniei*, *Revista muzeelor și monumentelor*, seria, „Monumente istorice și de artă“, 2, 1977, p. 61; idem, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, Ed. Științifică și enciclopedică, Buc., 1979, p. 83, 85, 87—89; Dinu Antonescu, *Sur certains aspects de l'architecture geto-dace. L'ansemble de Popești*, *Revista muzeelor și monumentelor*, 1, 1979, an XLVIII, seria „Monumente istorice și de artă“, p. 102—106.

[3] R. Vulpe, *SCIV*, 1—2, VI, 1955, p. 243; idem, *Materiale* III, 1957, p. 231; *Materiale* VI, 1959, p. 311—312; idem, *Așezări getice din Muntenia*, p. 31.

În afară de o serie de elemente specific autohtone, cum sînt practica construirii locuințelor din grinzi de lemn și vălătuci precum și existența absidei tipică și pentru alte construcții de cult dacice, cum ar fi cele de la Grădiștea Muncelului[31], Piatra Roșie[32] și București—Lacul Tei[33], apar o serie de clare aspecte ale civilizației elenistice cum ar fi împărțirea construcției sacre în cella și naos, utilizarea țiglelor pentru acoperiș, dar mai ales vatra de lut, a cărei ornamentație a suferit în mod cert influența motivelor decorative întîlnite la pavimentele de mozaic.

Astfel, pot fi considerate de influență greacă chenarele triple de pătrate concentrice cu laturi paralele și motivul de talazuri ca și cele două cercuri concentrice din mijloc ce reprezintă stilizarea la maximum a unei embleme pavimentare de mozaic.

Poate fi considerat de mai veche tradiție getică motivul de pătrat cu diagonale împărțit în triunghiuri și care, suferind influența ornamentală a motivelor grecești, prin dublarea sau triplarea chenarelor a căpătat un aspect cu totul particular în ansamblul monumentelor de acest fel.

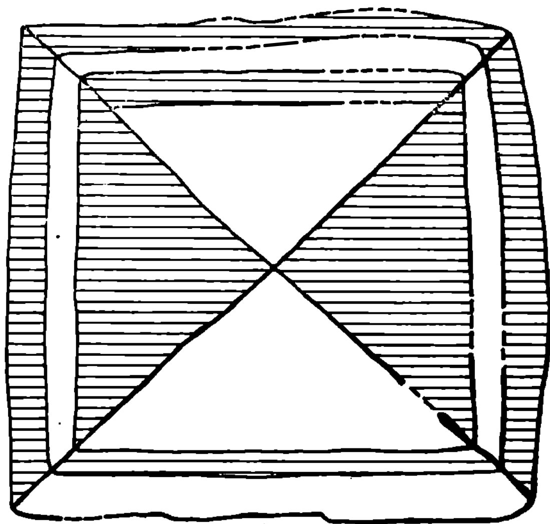

Fig. 13

Descoperirea vetrei ornamentate de la Popești conținînd mai multe elemente caracteristice grecești ne-a permis să stabilim legătura dintre acest tip de monument de veche tradiție autohtonă și mozaicurile pavimentare de la care au fost împrumutate unele ornamente. Întrucît motivul de pătrate concentrice cu laturile paralele se întîlnește și la alte descoperiri de vetre getice și sud tracice, vom încerca să le enumerăm aici în ordine cronologică.

Într-o movilă de la Fîntînele—Zimnicea, a fost degajată o cameră funerară de lemn de formă dreptunghiulară care reprezenta mormîntul unui luptător însoțit de obiecte de inventar.

În partea inferioară, camera avea o groapă căptușită cu trunchiuri de stejar arse și acoperită pe un fund cu un strat de lut gros de 1 cm. În centru s-a păstrat un fragment dintr-o pictură aflată pe o suprafață pătrată și înălțată față de fundul gropii. Aceasta era decorată cu trei pătrate concentrice cu laturi paralele și cu diagonale care le împărțeau în patru triunghiuri. Triunghiurile așezate opozant, două cîte două sînt pictate cu roșu și alb, particularitate care se întîlnește de asemenea și la chenarele colorate contrastant alb și roșu (fig. 13). După inventar, mormîntul a fost datat în a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n., mai precis după anul 340 î.e.n.[34].

[31] C. Daicoviciu, *SCIV*, III, 1952, p. 285, fig. 3.

[32] Idem, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*. Buc., 1954, p. 50, fig. 17 și pl. II.

[33] D. V. Rosetti, *Cîteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*, București, 1932, p. 12 și fig. 23.

[34] Corneliu N. Mateescu, Mircea Babeș, *Cercetări arheologice și săpături de salvare la Fîntînele*, *SCIV*, 2, 19, 1968, p. 283—291.

Într-un alt mormînt tumular de la Zimnicea, cu cameră funerară, în afară de resturile umane, s-au descoperit diferite obiecte ce au aparținut unui războinic get, și care datează monumentul în secolul al IV-lea î.e.n.

Printre numeroasele materiale găsite se numără și o placă dreptunghiulară de lut, decorată cu motiv incizat de pătrate concentrice cu laturile paralele și diagonale care-l împart în patru triunghiuri.[35]

Deși fragmentară, motivul întregit de chenar pătrat cu care era împodobită, se alătură celorlalte tipuri de ornamente asemănătoare de la vetrele găsite în mormintele și așezările traco-getice (fig. 14).

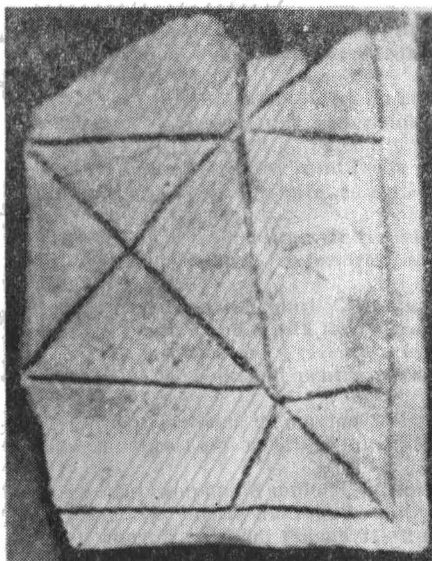

Fig. 14

Una dintre cele mai importante descoperiri de așezări trace este cea de la Koprinka, în raionul Kazanlăk (R.S. Bulgaria) unde au fost cercetate arheologic ruinele orașului Seuthopolis, întemeiat la sfîrșitul secolului al IV-lea de către Seuthes al III-lea și care durează pînă la sfîrșitul secolului al III-lea[36].

Așezarea tracică, deși păstra tradițiile locale, suferise puternice influențe grecești manifestate atît în sistemul hipodamic de amplasare a străzilor cît și în privința unor soluții și detalii constructive. Orașul era întărit cu ziduri și bastioane, avea o piață, un altar al lui Apollo, un templu al lui Dionysos și străzi pavate. Casele, acoperite cu țigle, aveau canalizare cu tuburi ceramice.[37] În fiecare casă se găsea o suprafață (ploščad) din lut bătut, nearsă, de formă dreptunghiulară sau pătrată, așezată în centrul încăperii și ridicată cu 10—15 cm față de nivelul de călcare. Aceste monumente ce nu sînt întîlnite în lumea greacă aveau suprafața decorată cu linii incizate și în centrul lor se găsea un cerc concav adîncit. Autorul săpăturilor de la Seuthopolis, D.P. Dimitrov precizează că aceste suprafețe nu sînt vetre și pentru motivul că unele dintre acestea au fost pictate, lucru dovedit de urmele de vopsea găsite în cursul săpăturilor[38].

După D.P. Dimitrov, suprafețele de lut decorate au fost folosite ca locuri de cult, în sprijinul acestei afirmații aducînd descoperirea unui astfel de monument ce avea gravat în centru trei șerpi— motiv ornamental legat de cultul casnic al tracilor.

O suprafață de lut asemănătoare găsită tot în Bulgaria, la Mumgilar, într-un curgan era plasată în centrul camerei mortuare înălțată față de nivelul solului cu 5 cm. Aceasta era decorată cu cercuri concentrice incizate[39].

Un alt monument similar a fost descoperit în țara noastră într-o așezare dacică din a doua epocă a fierului, la București—Mihai Vodă, unde săpăturile au scos la iveală, într-o locuință, o vatră fragmentară de formă pătrată, cu latura de 1,08 m avînd drept ornament un chenar de pătrate concentice cu linii paralele (fig. 15). La fiecare colț s-a găsit și cîte un cerc adîncit. Atît locuința cît și vatra au fost datate în secolele I î.e.n. — I e.n.[40].

---

[35] I. Nestor, *Săpăturile arheologice de la Zimnicea, Studii*, II, 1949, 1, p. 116—125; idem, *SCIV*, I, 1950, 1, p. 93—102; R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, p. 25 și fig. 7.

[36] D. P. Dimitrov, *Sevtopol'frakiiskii gorod bliz Koprinka, Kazanlyskogo raiona, Sovetskaja archeologija*, 1, 1957, p. 200—201.

[37] Idem, p. 203—204.

[38] *Ibidem*, p. 207—208.

[39] G. Feher, *Mogilni nachodki ot Mumdžilar, IAI*, VIII, 1934, p. 3, fig. 93, curgan 2.

[40] S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Șantierul arheologic București. Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă, Studii și referate privind istoria României*, partea a I-a, EA, 1954, p. 341 și fig. 5, p. 335; idem, *București*, I, EA., 1954, p. 57—58 și fig. 5; D. V. Rosetti și S. Morintz, *Din cele mai vechi timpuri și pînă la formarea Bucureștilor*, în *Bucureștii de odi-*

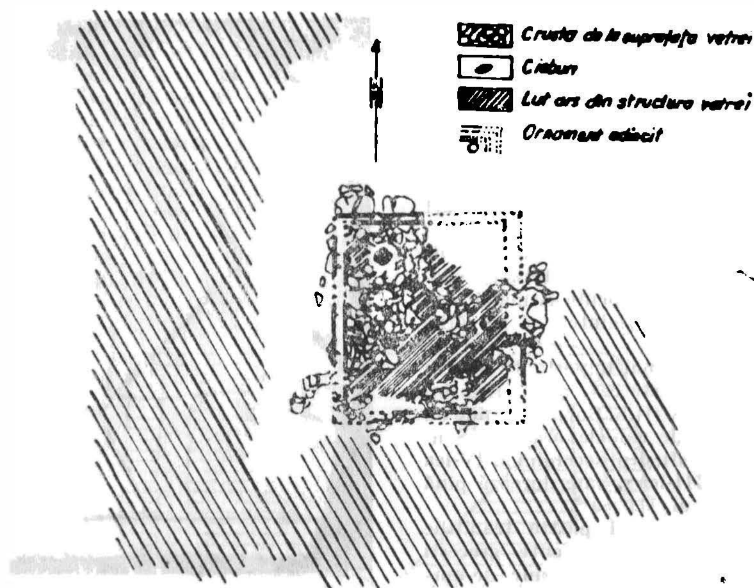

Crusta de la suprafaţa vetrei
Lut ars din structura vetrei

Fig. 15

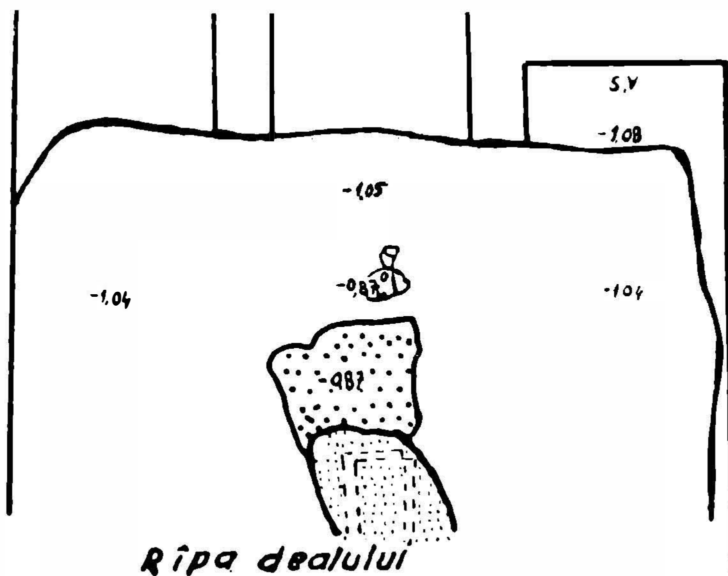

S.V
-1,08
-1,05
-0,87
-1,04
-1,04
Rîpa dealului

Fig. 16

În comuna Popești—Leordeni s-au efectuat cercetări arheologice care au dus, printre altele, la descoperirea unui bordei cu dimensiunile de 3,05/2,05 m ce avea formă de patrulater cu colțurile rotunjite.

În colțul de nord al încăperii s-a descoperit o vatră a cărei crustă arsă păstra un decor incizat format din două patrulatere ale căror colțuri se intretaie (fig. 16). După materialul ceramic, bordeiul și vatra se datează în secolele II—I î.e.n.[41].

Într-o altă așezare dacică din Cîmpia Munteniei, la Vlădiceasca, au fost identificate mai multe locuințe de suprafață de formă dreptunghiulară din categoria acelora numite „cu podeaua adîncită".

În locuința nr. 30, de formă dreptunghiulară (5,80 × 7,35), s-au descoperit trei vetre dintre care una de formă pătrată (0,64 × 0,66 m), decorată cu linii incizate, ce formează două chenare pătrate duble, concentrice și cu laturile paralele (fig. 17).

Pătratul din interior este divizat prin diagonalele sale în patru triunghiuri. Celelalte vetre sînt asemănătoare celor de la Popești avînd formă pătrată, acoperită cu crustă tare și groasă de pămînt ars sub care se afla un strat de pămînt galben, de asemenea ars. Prezența acestor vetre, dintre care una decorată, conferă locuinței nr. 30 rolul de lăcaș de cult pentru așezarea de la Vlădiceasca[42].

Ca datare, așezarea se încadrează între secolele II—I î.e.n., perioada de maximă înflorire fiind atinsă în intervalul din a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n. și prima jumătate a secolului I î.e.n.[43].

În marea așezare getică de la Poiana—Tecuci, într-una din campaniile anului 1951, într-o locuință deranjată, s-au descoperit patru vetre ale căror crustă avea incizat motivul de pătrate concentrice cu laturile paralele (fig. 18). Locuința și vetrele aparțin nivelului Poiana II—2 din Latene III, adică secolului I î.e.n.[44].

*

* *

Această scurtă înșirare a descoperirilor de vetre din așezările și mormintele traco-daco-getice din România și Bulgaria ne permite să tragem cîteva concluzii pe care le vom enumera pe scurt în cele ce urmează:

1. Din punct de vedere cronologic, cele mai vechi monumente de acest fel apar începînd din secolele IV—III î.e.n. la Seuthopolis—Koprinka, Mumgilar, Fîntînele și Zimnicea. Ulterior, acestea continuă și în secolele II—I î.e.n. la Popești—Novaci și Popești—Leordeni, București—Mihai Vodă, Vlădiceasca și Poiana Tecuci.

2. Ornamentația cu totul deosebită a acestor monumente cît și prezența lor într-o serie de încăperi considerate a fi de cult, ca la Popești, Vlădiceasca, eventual Poiana, la sud de Dunăre la Seuthopolis—Koprinka, și în morminte, la Fîntînele, Zimnicea și Mumgilar, ne determină să fim întru totul de acord cu R. Vulpe, D.P. Dimitrov și alții care au considerat aceste vetre drept construcții destinate cultului. Pentru acest motiv, apreciem ca fiind mai potrivită utilizarea termenului de altar decît acela de vatră.

3. În special la Popești—Novaci, s-a observat pregnanta influență a civilizației elenistice prin împrumutul unor motive decorative sigur grecești, cum ar fi motivul de valuri, lucru stabilit anterior prin comparația care s-a putut face cu ornamentele pavimentului de mozaic de la Callatis. Poate fi considerat de influență grecească și motivul de chenare pătrate concentrice cu laturile paralele, chiar dacă ornamentul de valuri lipsește la altarele geto-dacice amin-

---

nioară, 1958 p. 29; M. Turcu, *Tipurile de așezări și locuințe Latène din Cîmpia Munteniei*, *Revista muzeelor și monumentelor*, seria „Monumente istorice și de artă", 2, 1977, p. 61, fig. 6; idem, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, Buc., 1979, p. 87—89.

[41] M. Turcu, *Note arheologice pe șantierele de construcție din București. Săpăturile de salvare de la Popești-Leordeni*, *București*, VIII, 1971, Muzeul de istorie a Municipiului București, p. 89—91; idem, *Tipurile de așezări și locuințe Latène din Cîmpia Munteniei*, *Revista muzeelor și monumentelor*, seria „Monumente istorice și de artă", 2, 1977, p. 61, fig. 7; idem, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, p. 87—89.

[42] G. Trohani, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în așezarea geto-dacică de la Vlădiceasca, jud. Ilfov in anul 1973*, *Cercetări arheologice*, I, 1975, Buc., p. 151—152 și 159; idem, *Săpăturile din așezarea geto-dacică de la Vlădiceasca*, *Cercetări arheologice*, II, 1976, Buc., p. 90, 93 și 128; M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, p. 87—89.

[43] G. Trohani, *Cercetări arheologice*, II, 1976, p. 128.

[44] R. Vulpe, *SCIV*, III, 1952, p. 194—195 și fig. 3; în figură, altarele sînt atribuite etapei II_1.

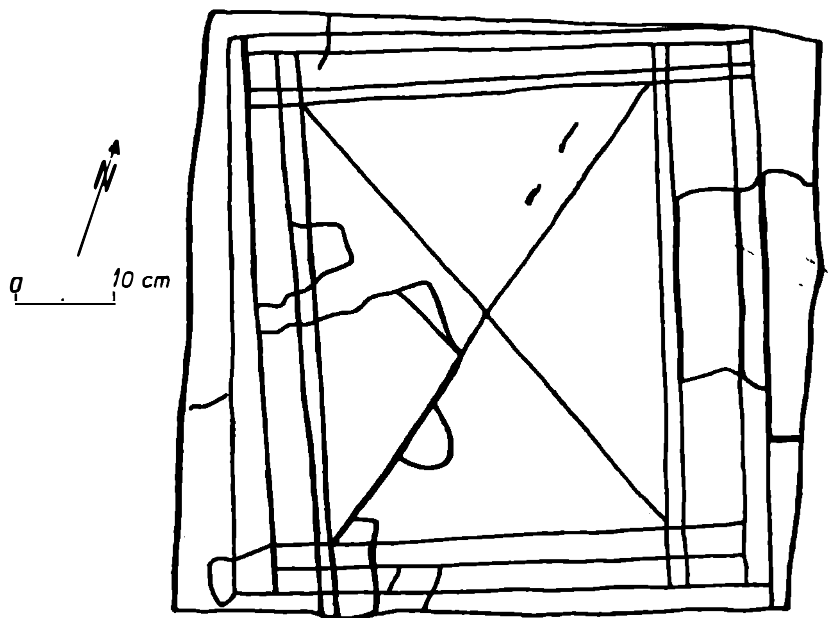

Fig. 17

tite anterior, cu excepţia celui de la Popeşti. Deoarece motivul de pătrate concentrice este întîlnit la Fîntînele şi Zimnicea într-o perioadă mult mai veche — în secolul al IV-lea î.e.n. faţă de epoca cînd se datează pavimentul de mozaic de la Callatis (în jurul anului 100 î.e.n.), se poate aprecia că motivul amintit a fost împrumutat de la pavimentele de mozaic greco-elenistice mai vechi, care erau ornamentate în mod curent cu chenare de pătrate concentrice, cu laturile paralele.

Deocamdată nu cunoaştem în coloniile elenice vest-pontice mozaicuri pavimentare anterioare secolelor II–I î.e.n. a căror decoraţie să constituie o sursă de inspiraţie pentru autoh-

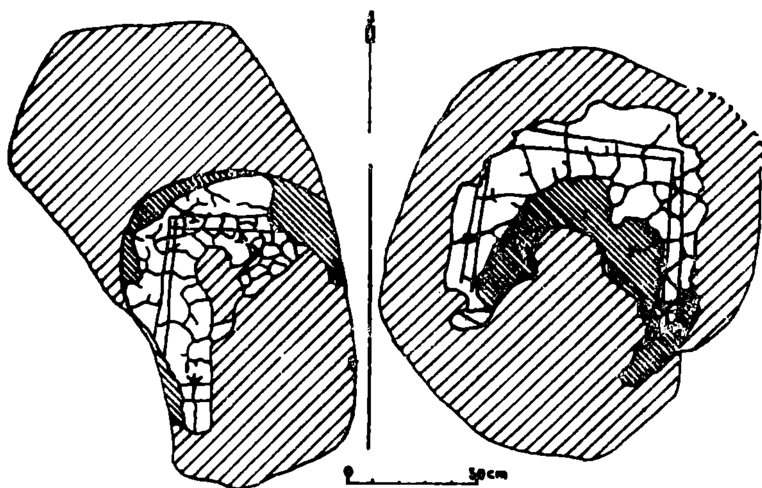

Fig. 18

toni însă este posibil ca acestea să fi existat ori să fi ajuns în lumea daco-getică prin filieră sud-tracică, dovadă în acest sens fiind altarele de la Seuthopolis—Koprinka unde există deja în ornamentare o certă influenţă greco-elenistică.

4. Altarele din aşezările şi mormintele daco-getice, decorate cu motive greceşti, sînt importante şi pentru faptul că dovedesc existenţa unui cu totul alt gen de influenţă.

Pînă acum se admitea influenţa elenică numai prin comerţul pe care grecii îl exercitau în mod activ în zonele de la sud şi răsărit de Carpaţi începînd din a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. şi pînă în Latene-ul III. Expresie a acestei influenţe, o constituie descoperirea unui număr deosebit de mare de obiecte de import grecesc în aşezările şi necropolele geto-dacice — amfore, vase de lux, arme, monede, podoabe.

Mai mult decît atît, o serie de mărfuri greceşti de import vor fi imitate într-un mod mai mult sau mai puţin stîngaci sau vor constitui o fertilă sursă de inspiraţie pentru meşteşugarii autohtoni. Amintim aici imitaţiile de amfore, monedele de argint dacice care copie în mod grosier o serie de motive ale monedelor macedonene, apoi cupele dacice din secolele II—I î.e.n. din lut şi chiar din argint, ce reproduc stilizat cupele greceşti de lux din aceeaşi epocă, cunoscute sub numele convenţional de cupe deliene.

Dacă însă ne referim la altarele decorate cu motive greceşti din aşezările şi mormintele geto-dacice acestea se individualizează ca gen de influenţă deoarece, în acest caz, nu mai e vorba de reproducerea mai mult sau mai puţin exactă a unor modele de obiecte greceşti de lux oferite spre vinzare de către negustorii străini greci ori traci, daco-geţilor în davae-lor, ci de faptul că anumite elemente ale aristrocaţiei şi preoţimii eventual chiar negustorii din lumea autohtonă, au luat cunoştinţă direct de aceste monumente de factură superioară chiar în coloniile elenice din Pontul Stîng. O dată cunoscute, ele au fost însuşite ca elemente de lux şi reproduse în mod naiv şi stîngaci în pseudo-palatele şi lăcaşurile de cult din aşezările getice aflate în zona de influenţă greco-elenistică. Desigur nu trebuie exagerată această influenţă la care ne-am referit mai sus deoarece forma altarelor, ritualurile cît şi o serie de motive ornamentale dintre care cel mai tipic este acela de diagonale înscrise în pătrat, ca la Popeşti, Vlădiceasca, Zimnicea şi Fîntînele sînt fără îndoială autohtone. Original este şi modul de împrumut al unor motive decorative greceşti de la mozaicurile pavimentare care, în mod curent, împodobeau camera de baie sau curţile interioare, pentru decorarea unor altare.

Rămîne pentru viitor de stabilit cărui cult sau cărei zeităţi erau consacrate monumentele de care ne-am ocupat mai înainte.

După R. Vulpe şi alţii, altarele de la Popeşti, Polana, Bucureşti—Mihai Vodă, Vlădiceasca etc. pot fi puse în legătură cu cultele solare[45], după D.P. Dimitrov, suprafeţele de lut de la Seuthopolis, mai ales cele pictate cu şerpi, erau destinate cultului casei[46].

Dacă adăugăm şi altarul din mormîntul de la Fîntînele şi piesa de la Zimnicea, atunci acestea se raportează şi la cultul morţilor[47].

Desigur, toate observaţiile care au fost enunţate mai sus nu pot avea, în totalitatea lor, un caracter definitiv. Deocamdată, numărul tot mai mare de descoperiri de altare în aşezările şi mormintele geto-dacice cît şi cele tracice, de la sud de Dunăre au permis realizarea unui mic „corpus" al acestora cu concluziile de rigoare privind un mod cu totul nou de exercitare a influenţei civilizaţiei elenistice, de factură superioară, asupra culturii materiale şi spirituale a autohtonilor în cea de a doua epocă a fierului.

UN ASPECT DE L'INFLUENCE HELLÉNISTIQUE DANS LE MONDE GÈTO—DACE

Résumé

Les recherches archéologiques entreprises dès la deuxième moitié du XIX siècle ont permis de mieux établir le caractère des relations entre la population autochtone géto—dace

[45] Idem, *Aşezările getice din Muntenia*, p. 34 ; pentru cultele solare cf. Al. Vulpe, *Reprezentări umane pe cupele getice de la Popeşti*, *SCIV*, 2, t. 16, 1965, p. 348 ; M. Turcu, *op. cit.*, p. 168 ; vezi şi recenzia lui M. Babeş din *SCIVA*, 4, t. 30, 1979, p. 646.

[46] D. P. Dimitrov, *op. cit.*, p. 208.

[47] Rămîne de văzut dacă între altarele din lut ars şi cele din lut nears, pictate, se va putea face vreo deosebire mai semnificativă legată de ritual.

Deasemenea subliniem că altarele din lut ars descoperite pe teritoriul României sînt unitare din punct de vedere al ornamentaţiei, mai toate fiind decorate cu pătrate concentrice cu laturile paralele.

et les Grecs. On a pu établir ainsi que dès le VIe siècle av.n.è. les Grecs diffusaient leurs produits par des relations commerciales vers les Géto-Daces amateurs de marchandises de luxe, donnant en échange des produits agricoles, des esclaves, du métal précieux. Mais, en même temps, les Grecs ont aussi transmis d'autres éléments de la civilisation.

Cette appréciation est fondée sur la découverte d'une mosaïque pavementeuse dans la colonie dorienne de Callatis (Mangalia) datée, selon les analogies avec les mosaïques similaires de l'île Délos, autour de 100 av.n.è. La mosaïque pavementeuse qui faisait partie d'un monument plus grand qui n'a pas pu être examiné complètement à cause des destructions modernes était décoré de trois cadres de briques rouges, un motif de vagues de schiste vert et un emblème fait de feuilles mises en évidence par des bandes de plomb. La décoration de la mosaïque de Callatis est reproduite dans une forme rudimentaire sur un monument considéré âtre à Popeşti-Novaci dans la Plaine de la Valachie dans un important établissement géto-dace. On retrouve aussi des motifs ornementaux qui rappellent la décoration des mosaïques pavementeuses hellénistiques sur d'autres monuments, même plus anciens. A Fintinele—Zimnicea, dans une d'autres monuments, même plus anciens. A Fintinele—Zimnicea, dans une tombe, au fond de la fosse funéraire sur une surface un peu surhaussée est apparue une peinture formée de trois carreaux concentriques, aux cotes parallèles et des diagonales. La tombe a été datée dans la deuxième moitié du IVe siecle av.n.è. De même, dans une tombe à Zimnicea, du IVe siècle av. n.è., on a aussi découvert une plaque d'argile décorée d'un motif incisé représentant des carreaux concentriques aux côtés parallèles et avee des diagonales qui la partagent en quatre triangles. On a fait d'autres découvertes importantes pour le thème que nous abordons à Seuthopolis, en Bulgarie, dans l'ancienne capitale du roi thrace Seuthes III, fondée à la fin du IVe siecle av.n.è. et qui dura jusqu'à la fin du IIIe siècle av.n.è.

La ville, profondément influencée par la civilisation hellénistique, avait une catégorie de monuments originaux peu rencontrés chez les Grecs, de tradition locale : des surfaces d'argile crue, de forme rectangulaire ou carrée ayant au milieu un cercle concave enfoncé. Quelques unes de ces surfaces étaient peintes ou décorées avec des motifs incisés représentant des serpents. On a trouvé une pareille surface d'argile toujours en Bulgarie, à Mumgilar, dans une tertre ; cette surface était décorée avec des cercles concentriques incisés. On a découvert des monuments pareils sur le territoire de la Roumanie, mais ils datent d'une époque plus récente. Nous rappelons ici une surface de forme carrée à Bucarest-Mihai-Vodă décorée avec des cadres de carreaux concentriques avec des lignes parallèles incisées. L'habitation et cette surface, considérée par les auteurs des fouilles „âtre“ sont datées au Ier siecle av.n.è. — Ier siecle av.n.è. plus probablement au Ier siecle av.n.e.

A Popeşti—Leordeni, dans une chaumière du IIe—Ier siècle av.n.è. on a découvert un âtre dans la croute brûlée duquel il y avait un décor incisé formé de quadrilataires dont les coins s'entrecroisent. A Vlădiceasca ,dans un établissement dace de la Plaine de la Valachie, dans une habitation de forme rectangulaire, on a découvert plusieurs âtres parmi lesquels, un de forme carrée était décoré de lignes incisées qui forment des cadres carrée doubles, concentriques, aux côtés parallèles. L'établissement de Vlădiceasca atteint son plus grand épanouissement en commençant avec la deuxième moitie du IIe siècle av. n.è. et jusqu'à la première moitié du Ier siècle av.n.è. De même, dans le grand établissement de Poiana—Tecuci en Moldavie, on a découvert dans une habitation plusieurs âtres décorés de carreaux concentriques aux côtés parallèles datés au Ier siècle av.n.è.

Les analogies entre les mosaïques pavimenteuses greco-hellénistique et particulièrement entre celui de Callatis et la décoration des soi-disants âtres découverts dans les établissements et les tombes thraces et géto-daces ont permis quelques conclusions. Ainsi, du point de vue chronologique, les plus anciens soi-disants „âtres“ des établissements et des tombes géto-daces apparaissent dès le IVe—IIe siècle av.n.è. à Seuthopolis, Mumgilar, Fintinele et Zimnicea. Ultérieurement ceux-ci se retrouvent aussi au II et Ier siècle av.n.è. à Popeşti—Novaci, Popeşti—Leordeni, Bucureşti-Mihai Vodă, Vlădiceasca et Poiana. L'ornamentation originale de ces monuments et la place qu'elle occupe à l'intérieur de quelques construction considérées de culte nous nous déterminent à préférer le terme „autel“ à celui d'âtre“. On a observé à Popeşti—Novaci l'influence frappante des mosaïques hellénistiques où on peut retrouver sur un autel des motifs formés de cadres carrées et des vagues. De même, le décor aux cadres doubles avec les côtés parallèles rencontrés à la majorité des autels géto-daces peut être considéré d'influence grécohellenistique. Ces découvertes d'autels ornementés de motifs décoratifs grecs témoignent le fait que certains éléments de l'aristocratie, du clergé et des commerçants autochtones connaissaient le monde grec chez lui. Des éléments de civilisation hellenique ont été assimilés par ceux-

ci et utilisés. d'une maniere rudimentaire ; dans notre cas, il s'agit de la décoration des paviments hellénistiques grecs reproduite sur les autels d'argile des habitats et des nécropoles géto-daces qui peut être mise au moins hypothetiquement en liaison avec les cultes solaires, de la maison ou des morts.

L'explication des figures

Fig. 1 Mangalia. Mosaïque pavementeuse.
Fig. 2 Mangalia. Mosaïque pavementeuse.
Fig. 3 Mangalia. Detail concernant la technique d'assembler les *tessères* à l'aide des bandes de plomb.
Fig. 4 Mangalia. Mosaïque pavementeuse. Detail — émblème.
Fig. 5 Mangalia. Profil mosaïque.
Fig. 6 Mangalia. La construction extérieure de la fontaine près du paviment à mosaïque.
Fig. 7 Mangalia. La même fontaine vue du profil à l'extérieur après le décapage de la terre qui l'entourait.
Fig. 8 Olynthus. Mosaïque pavementeuse.
Fig. 9 Pella. Mosaïque pavementeuse.
Fig. 10 Delos, Skardhana. Mosaïque de la „Maison des Comédiens".
Fig. 11 Eretria. Mosaïque pavementeuse.
Fig. 12 Popeşti—Novaci. Autel géto-dace.
Fig. 13 Fîntînele. Autel géto-dace.
Fig. 14 Zimnicea. Pièce de culte géto-dace.
Fig. 15 Bucureşti—Mihai Vodă. Autel géto-dace.
Fig. 16 Popeşti—Leordeni. Autel géto-dace.
Fig. 17 Vlădiceasca. Autel géto-dace.
Fig. 18 Poiana—Tecuci. Autel géto-dace.